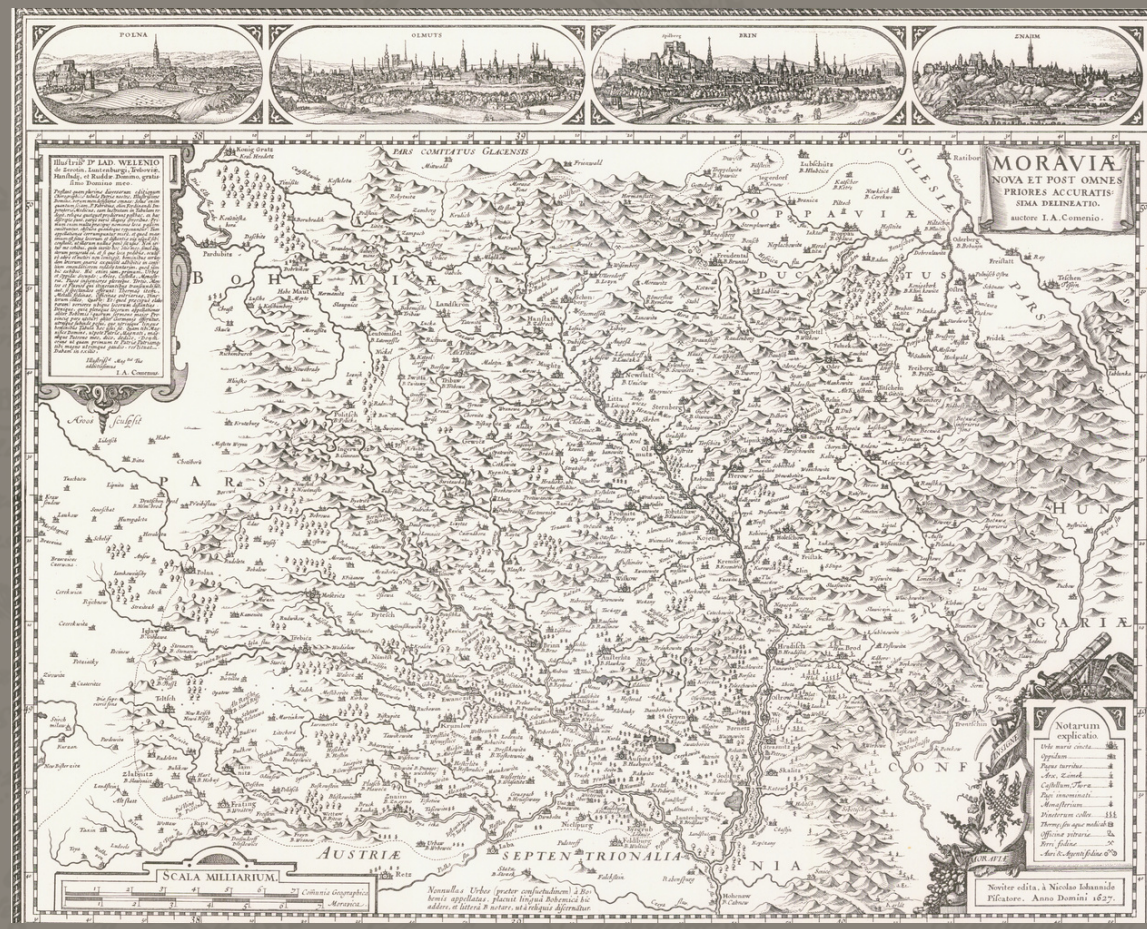

EDICE ZAŠLAPANÁ DO ZEMĚ

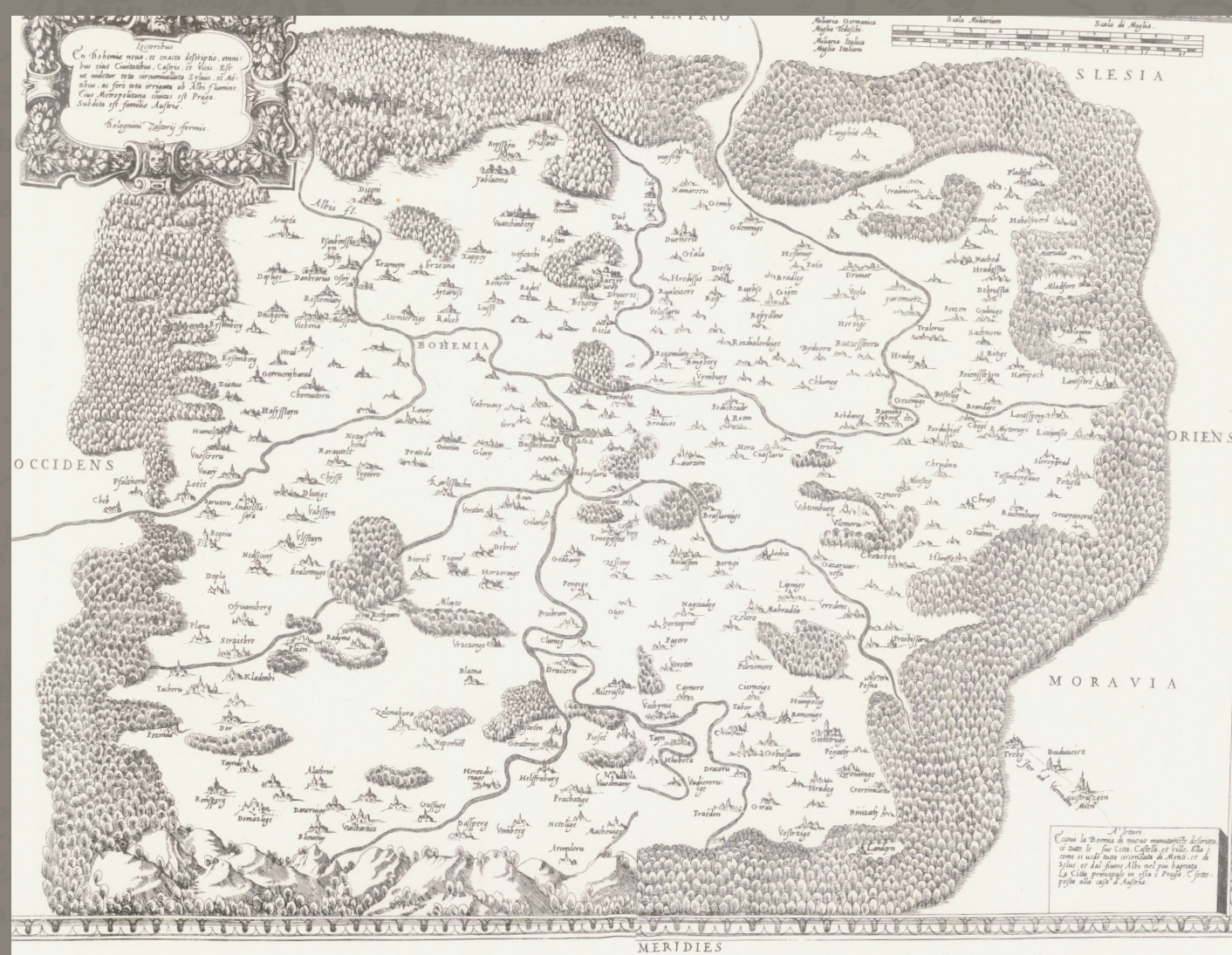
MONUMENTA CARTOGRAPHICA BOHEMIAE, MORAVIAE, SILESIAE ATQUE SLOVENIAE A JEJICH HISTORICKOGEOGRAFICKÉ SOUVISLOSTI

Faksimilové vydání starých map Čech, Moravy, Slezska a Slovenska s názvem Monumenta cartographica Bohemiae, Moraviae, Silesiae atque Sloveniae* (olim partes Hungariae superiores nuncupatae), na němž ve druhé polovině 50. let minulého století pracoval kolektiv vedený docentem Karlem Kuchařem, si kladlo za cíl zpřístupnit formou kvalitních reprodukcí kartografické památky vzniklé od počátku 16. do půle 18. století a dochované zpravidla v několika exemplářích rozesetých v rozličných knihovnách, mapových sbírkách a archivech. Obrazovou část měla doprovodit obsáhlá studie, která vyplynula z podrobného zkoumání kartografického materiálu a významně zpřesnila a prohloubila poznatky o proměnách mapového obrazu českých zemí a Slovenska, vazbách mezi základními díly a kopiemi i způsobu práce a metodách dávných kartografů. Počin navazoval na meziválečná Monumenta cartographica Bohemiae, která vycházela v letech 1930 až 1938 z iniciativy profesorů Václava Švambery a Bedřicha Šalamona a za výrazného autorského přispění K. Kuchaře. Edice, která se do značné míry opírala o fondy Státní sbírky mapové (dále SSM), sestávala z reprodukcí Klaudyánovy, Crigingerovy, Aretinovy, Stiehovy, Vogtovy a Müllerovy mapy Čech.

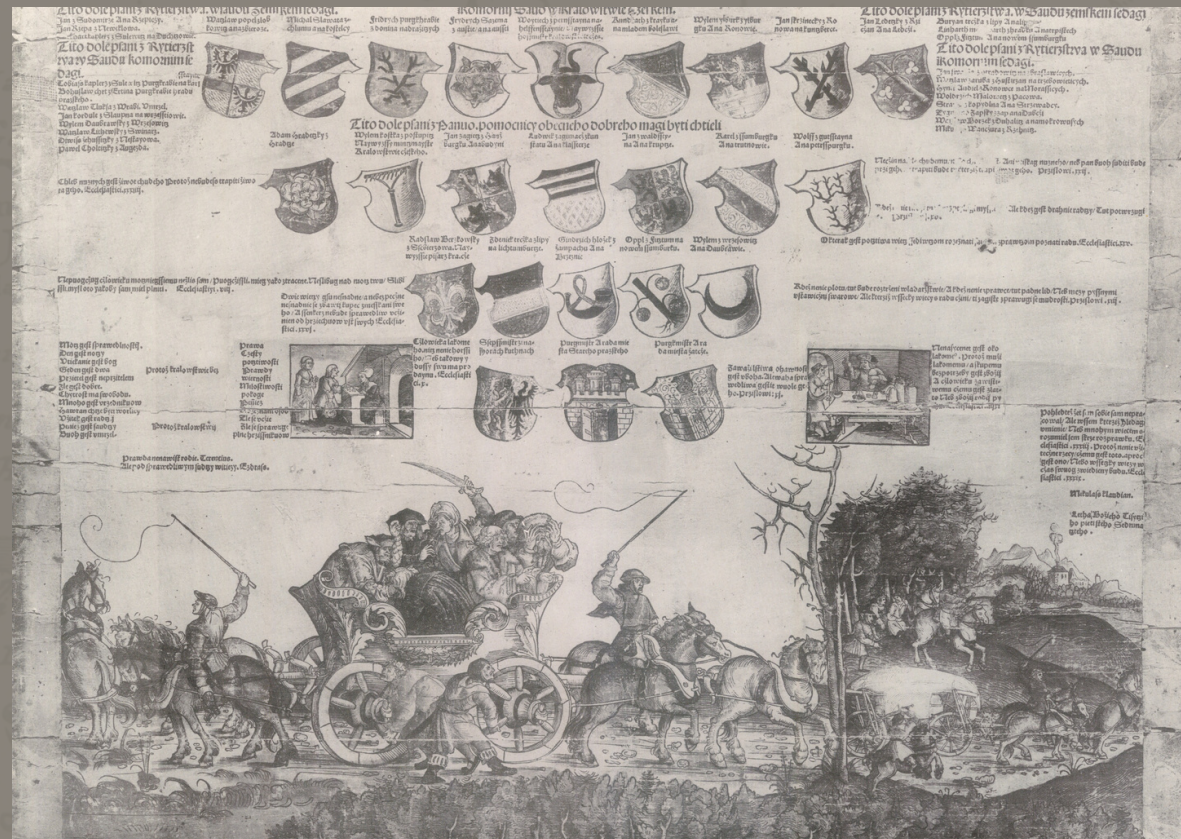
MAPA MORAVY DO JANA AMOSE KOMENSKÉHO

Záměr rozšířit původní Monumenta lze sledovat už ve druhé polovině 30. let a v období druhé světové války, během níž působil K. Kuchař v nakladatelství Melantrich. Právě on se chopil odkazu zesnulého V. Švambery, zprvu však zamýšlel reprodukovat spíše středověká díla, která zachycovala celou střední Evropu. Bezprostředně po válce se Kuchař pokusil získat prostředky na pokračování edičních prací z pozice administrátora Kuratoria pro správu publikací V. Švambery. Zásadním impulzem pro oživení studia starých map bylo obohacení fondu SSM, od roku 1945 vedené K. Kuchařem, o konfiskáty ze zámekských knihoven a tisíce mapových listů předaných různými dalšími institucemi. SSM, začleněná roku 1952 pod názvem Kabinet pro kartografii (dále KKG) do Československé akademie věd (dále ČSAV), díky tomu oplývala širokou a různorodou pramennou základnou. Systematická práce na novém vydání Monument započala roku 1954. Hlavním řešitelem byl K. Kuchař, spolupracoval s ním především Ivan Honl. Ačkoliv mělo být dílo podle prvotních představ hotové už roku 1955, několik koncepčních změn si vynutilo sérii odkladů. Původně se například počítalo se zahrnutím ukázek třech vojenských mapování, poté však bylo stanoveno, že horní časovou hranicí bude půle 18. století. Tvůrci se také ve jménu širšího mezinárodního dosahu publikace přiklonili k výhradně anglickému textovému doprovodu.

KOPIE KLAUDYÁNOVY MAPY ČECH DO BOLOGNINA ZALTIERIHO

Dílo bylo zařazeno do tiskového plánu Nakladatelství ČSAV na rok 1958, rukopis v rozsahu 300 normostran textu se 70 reprodukcemi měl být redakci doručen v říjnu 1957. Termín se nepodařilo dodržet, až roku 1960 byla ve velmi malém nákladu zkušebně vytištěna obrazová část i s návrhem titulní strany. Faksimilována byla celková ztvárnění Čech (Klaudyán, Criginger, Aretin, Vogt, Müller), Moravy (Fabricius, Komenský, Vischer, Müller), Slezska (Helwig) i Slovenska v podobě výřezů z map Uher (například Lazius, Hoffmann, Hevenesi, Müller). Výrazné obohacení přineslo zařazení kopií a odvozenin základních map i podrobných znázornění menších území, například krajů, slezských knížectví či slovenských žup od Müllera, Wielanda či Mikovíného. K vydání téměř hotové edice ovšem zaujala zamítavé stanovisko II. sekce ČSAV, která proklamovala nutnost věnovat se otázkám soudobé kartografie. Kvůli tomu se dochovaly pouze zkušební nátisky ve třech svázaných exemplářích uložených ve Forschungsbibliothek Gotha, Krigsarkivets bibliotek ve Švédsku a v Mapové sbírce Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy, kde lze nalézt i jednotlivá faksimilia na volných listech spolu s příslušnými astralonovými foliemi.

STŘEDNÍ ČÁST ILUSTROVANÉHO JEZDCE S KLAUDYÁNOVOU MAPOU ČESKÉHO KRÁLOVSTVÍ

ROZHODNUTÍ II. SEKCE ČSAV ZASTAVIT PŘÍPRAVU EDICE NEBYLO BLESHEM Z ČISTÉHO NEBE, ALE SPÍŠE POSLEDNÍM ČLÁNKEM V ŘETĚZCI NÁMITEK UČŮI VĚDECKÉMU ZAMĚŘENÍ KKG. KRITIKA, KTERÁ SE V MATERIÁLECH ČSAV ZE SKLONU 50. LET VYSKYTOVALA, SICE NEBYLA VEDENA EXPLICITNĚ PROTI MONUMENTŮM, Z ÚYHRAD K ČINNOSTI KABINETU BYLO NICMÉNĚ PATRNÉ, ŽE PŘÁVĚ ONA BYLA V OČÍCH SEKCE HLAVNÍ PŘÍČINOU NEŽÁDOUCÍHO SMĚŘOVÁNÍ PRACOVISŤE. KUCHARŮVI BYLO VYTÝKÁNO, ŽE TŘÍŠTÍ SÍLY KKG PŘÍLIŠ ŠIROKÝM SPEKTRÉM ÚOLŮ, Z NICHŽ NĚKTERÉ SE ZAVÁŽAL ŘEŠIT BEZ PŘEDCHOZÍHO SOUHLASU SEKCE. TĚŽIŠTĚ PRÁCE PRŮ STÁLE THVĚLO V OBLASTI DOKUMENTACE STARÝCH MAP A PLÁNŮ A DĚJIN KARTOGRAFIE, COŽ BRÁNILO V PLNĚNÍ NALÉHAVÝCH, UTILITÁRNĚ ZAMĚŘENÝCH ÚOLŮ KARTOGRAFIE SOUDOBÉ. STANOVISKO SEKCE SOUZNĚLO S DOBOVÝM POŽADAVKEM NA PRAKTICKOU ORIENTACI AKADEMIE I CELÉ ČESKOSLOVENSKE VĚDY, KTERÁ MĚLA PŘEDEVŠÍM NAPOMÁHAT INDUSTRIALIZACI, SOCIALISTICKÉ VÝSTAVBĚ A RŮSTU ŽIVOTNÍ ÚROVNĚ OBYVATELSTVA, K ČEMUŽ MOHLA HISTORICKÁ KARTOGRAFIE PŘÍSPĚT POUZE NEPATRNĚ, PROTO SE PŘIROZENĚ OCITLA NA OKRAJI ZÁJMU. KUCHAR SE SVÝMI SPOLUPRACOVNÍKY ROZVINULI ŠIROKOU ARGUMENTACI, POMOCÍ NÍŽ SE SNAŽILI TLAKU SEKCE BRÁNIT. JEJÍM ÚHELNÝM KAMENEM SE STAL POUKAZ NA ZÁSADNÍ VÝZNAM EDICE PRO ČESKOSLOVENSOU HISTORICKOU GEOGRAFII. TVŮRCI MONUMENT UPOZORŇOVALI, ŽE HISTORICKOGEOGRAFICKÝ VÝZKUM SE V NAŠEM PROSTŘEDÍ DOSUD OPÍRAL PŘEDEVŠÍM O STUDIUM PÍSEMNÝCH PRAMENŮ, HDEŽTO KARTOGRAFICKÝ MATERIÁL ZŮSTÁVAL STRANOU POZORNOSTI. KROMĚ CHOROGRAFICKÝCH MAP CELÝCH ZEMÍ TAK HODLALI REPRODUKOVAT I ŘADU PODROBNÝCH NÁČRTŮ S TOPOGRAFICKÝM OBSAHEM, KTERÉ BY PŘEDSTAVOVALY NENAHRAZITELNÝ PRAMEN PRO POZNÁNÍ PROMĚN KRAJINY, TÉMA NA PŘELOMU 50. A 60. LET ŽIVÉ HLAVNĚ VLIVEM PŘEKOTNÝCH ZÁSADŮ DANÝCH INDUSTRIALIZACÍ, KOLEKTIVIZACÍ A REGULACÍ VODNÍCH TOKŮ. ANI VYZDVIHOVÁNÍ RYZE PRAKTICKÝCH ASPEKTŮ ZKOUMÁNÍ STARÝCH MAP VŠAK NEDOKÁZALO ROZHODNUTÍ SEKCE ZVRÁTIT, A DÍLO SE TAK NIKDY NEDOČKALO UVDÁNÍ.

POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA

- Masarykův ústav a Archiv AV ČR, fond Sekce II. geologicko-geografická 1953–1961 (NAD 60), karton 7, inv. č. 27, *Pracoviště II. sekce – Kabinety pro kartografii a geomorfologii společně*; karton 7, inv. č. 30, *Pracoviště II. sekce – Kabinet pro kartografii*.
- Masarykův ústav a Archiv AV ČR, fond Academia, nakladatelství ČSAV (NAD 130), karton 10, inv. č. 53, sign. 26, *Titulový perspektivní plán na léta 1956–1960*; karton 15–16, inv. č. 61, sign. 262, *Plán na rok 1957*; karton 16, inv. č. 62, sign. 262, *Plán na rok 1958*.
- FRANC, Martin a kol. *Dějiny Československé akademie věd. I, 1952–1962*. Vydání první. Praha: Academia, 2019. 831 stran. Dějiny Akademie věd. ISBN 978-80-200-3053-5.
- KUDRNOVSKÁ, Olga. Dnešní problémy světové kartografie a jejich odezva u nás: referát na 8. sjezdu čs. geografů v Opavě 1959. *Kartografický přehled*, 1960, **12**, strana 5–18.
- KUDRNOVSKÁ, Olga. Reminiscences of the work of professor Karel Kuchař. *Acta Universitatis Carolinae – Geographica*, 1996, **31**(1), strana 97–111.
- MUCHA, Ludvík. The life and work of professor Karel Kuchař. *Acta Universitatis Carolinae – Geographica*, 1996, **31**(1), strana 5–20.

Všechny použité reprodukcce pocházejí z fondu Mapové sbírky Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy a jsou volně dostupné v digitální knihovně Kramerius na <https://kramerius.cuni.cz/uk> <online, cit. 2024-01-21>

* Název díla doslovně přebíráme z návrhu titulního listu, a to včetně zřejmé záměny názvů Sloveniae a Slovaciae.

JOSEF PATÁK (AHMP, JOSEF.PATAK@PRAHA.EU) A JAROSLAVA ŠKUDRNOVÁ (HIU AV ČR, SKUDRNOVA@HIU.CAS.CZ)

HISTORICKOGEOGRAFICKÉ PARALELY EDIC MONUMENTA CARTOGRAPHICA BOHEMIAE A MONUMENTA SLOVACICA CARTOGRAPHICA